

BAĞIMSIZLIK SORUNU

İDRİS KÜÇÜKÖMER

TÜRKİYE İŞÇİ PARTİSİ
İstanbul İl Yönetim Kurulu Eğitim Bürosu
Mart - 1966

Eğitim Bürosu Konferansları: 3

Karınca Matbaası - 1966 - İstanbul

BAĞIMSIZLIK
S O R U N U

BAĞIMSIZLIK SORUNU

Konuyu biliyorsunuz. Bağımsızlığı şöyle tanımlıyorum ben: karar alma hürriyeti. Elbette alınan kararı uygulama hürriyetinin de buna dahil olduğunu söylemek gerek. Bu karar alma hürriyeti neye yarayacaktır? Bu aslında insanların, grupların, sınıfların ve ulusların nihaî amaçlarını yani kendi mutluluklarını sağlamaları bakımından bir araçtan başka birşey değildir. Yani karar alma hürriyetinin kendisini mutlak bir amaç olarak görmemek gerek. Bağımsızlık, hem yurt içi hem de yurt dışı problemlerin çözümünde insanların grup ve sınıfların kararlarında söz konusudur, işte bu hususta hürriyetin olup olamamasına göre bağımsızlığın varlığı değerlendirilecektir.

Karar alma nasıl olur? Alternatif olanaklardan birini seçme işlemiyle olur. Karar alma aslında seçme işlemine bağlanıyor. Diyelim ki 1, 2, 3, 4, vesair, alternatif varsa bunlar arasından seçme yapılabilir. Bu ne demektir? Önce bunu açıklayalım: Meselâ toprak reformu teklifleri oluyor. Bu tekliflerin getirdiği çözüm yolları birer alternatiftir. Toprak reformunda 1. nci alternatifi C.H.P.

nin düşündüğü biçimde bir reform olarak ele alalım. Yani 25 yılda yahut uzun dönemde gerçekleştirilecek; önce pilot bölge seçilecek; kadastro yapılacak, vesaire. 2. ci görüş A.P. nin görüşü olsun (kısaca bildiğiniz gibi). A.P. «Türkiye'de dağıtılacak toprak yoktur» demeye kadar getiriyor görüşünü; ve toprak reformu deyiminden dikkatle kaçınıp, sadece tarımda ürün artırma amacı ile «tarım reformu» deyimini kullanıyor A.P. 3. cü olarak T.İ.P. in görüşünü alalım. T.İ.P. in görüşünün iki yanı vardır: a) Daha süratle toprakların dağıtılması ve bu yoldan en azından verimi azaltmamak, ve hattâ artırma olanaklarını sağlamak. b) Daha önce toprak sahibi olmayan, fakat dağıtılmamış toprağa sahip gözüken şahsın ekonomik gücüne dolayısiyle politik gücüne bağlı olan köylüler yahut tarım işçilerini bu bağdan koparmak. Bu ikinci yan ile gerçekten köylerde demokratik karar alma olanağı yaratılacaktır. T.İ.P. nin alternatifi kısaca budur işte. Tekrarlarsak, bir, verim azalmayacak, en azından artabilecek; iki, köylüleri kararlar almada bilhassa politik kararlar almada ağaların etkisinden bağımsız kılınacaktır. Diğer alternatifler de öbür partilerin olabilir. Mesele bu alternatiflerin varlığı ve bunlar arasından bir seçimdir.

Fakat İşçi Partisinin alternatifi tartışılmıyorsa, tartışılsa dahi ancak büyük kütleye yayılmaya çalışıldığında, bazı araçlarla, diyelim ki eğitim sistemiyle, basının aracılığı ile, adalet mekanizmasının meşru olmayan bir yoldan kullanılmasıyla bu alternatif engelleniyorsa bu ne demektir? Aslında karar alırken diğerlerinden büyük ölçüde bağımsız kalması gereken vatandaşların karar alma hürriyetleri sınırlanıyor demektir. Bu durumda oy veren-

lerin gerçekte bağımsız olduğunu düşünemiyeceğiz. Şu halde, özetlersek bağımsızlık bir karar alma işidir.

O karar alınanın da serbest, hür olması gereklidir. Bu bir seçim işlemidir. Nereden seçim yapılacak? Alternatiflerden. Nasıl yapılacak? Alternatifleri değerlendirerek onlar arasında kendi çıkarımıza, yahut kendi düşünceerimize, kendi prensiplerimize uygun olanı seçmek suretiyle yapılacak. İşte bu seçimi yapmakta ve sonuç olarak karar almada kişiler, gruplar, sınıflar, hattâ ülkeler ne derece bağımsızdır? Bu söylediğimiz alternatifler, demin işaret ettiğim gibi, genel olarak eğitim, basın özellikle adalet mekanizmasıyla sınırlanabilir. Yeri gelmişken burada ceza kanununun 141 ve 142'ci Maddelerine de işaret edelim! Bir alternatifin seçimi neden istenmeyebilir? Ve adalet mekanizmasında buna neden engel olunabilir? Demin aldığımız örnek neydi? Toprak reformuydu. Bunu kim istemiyecektir? Reformdan kimin çıkarı haleldar oluyorsa. Bu çok açık. Eğer reform istemeyenler politik güce hakim ise, bunu önleyebilirler. Politik kararları etkileyen ilk büyük etken ekonomik güçdür. Hemen kendinizden çevrenizden örnek alın. Size ait temelli bir kararı alabilmenizi ne gibi ekonomik güçlerin sınırladığını çok çabuk görebilir, anlıyabilirsiniz. O halde, bu ekonomik gücün karar almayı etkileyen yönünü kırpmak lâzımdır. Bu yapılamadığı ölçüde, kişisel karar olsun, sınıf kararı olsun, ülke kararı olsun bağımsız olamıyacaktır. Örneğin Türkiye «Ben Kıbrıs'a gitmek istiyorum.» diyor, gidemiyor. Biz Kıbrıs'a gidememenin nedenini uluslararası ekonomik çıkar kaygısına getirip onunla bağlıyabiliriz.

Bu yolda, eğitim sistemi eleştirildiğinde görülecektir

ki, bu sistem ile aldığımız toprak reformu alternatifi dışarda bırakabilir. Daha doğrusu, eğitim sistemi mevcut ekonomik çıkarlara göre, sadece bir grubun çıkarlarının savunucusu olan ilkeler üzerine kurulmuş ise (bu belirli olur, belirsiz olur, doğrudan olur, dolaylı olur). T.İ.P. in savunduğu biçimde bir toprak reformu alternatifi evet savunulabilir, konuşulabilir gibi olmasına rağmen, insanların daha önceden aldıkları eğitime göre ekseriyetin seçebileceği bir yol olma imkânını kaybeder. Başka bir deyişle dolaylı olarak adeta yasaklanabilir.

Aynı olumsuz rolü basın da oynayabilir. Eğer basın bünyesi itibariyle, mevcut çıkarların, grup çıkarlarının tek yanlı etkisinde kalabiliyorsa, onun dışına çıkamıyorsa, yahut çıktığı zaman bir takım noktaları açık bırakarak kafaları bulandırıyorsa, o takdirde, böyle bir basın da eğitim sisteminde olduğu gibi, bağımsız değildir ve kişilerin bağımsız olmasına imkân vermiyecek yönde işliyor, alet oluyor demektir. Demin demiştim ki adalet mekanizması da bağımsız olmalı. Şimdi bir ülkede kanunları yapanlar, yahut parlamentoya gidenlerin ekseriyeti bu söylediğimiz mekanizma içinde seçiliyorsa, oylar ona göre veriliyorsa, verilecekse, bu takdirde onların yaptığı, yapacağı kanunlar büyük ekonomik güç sahipleri lehine olmayacak mıdır? Hattâ objektif denilen birtakım kurallardan hareket edildiği öne sürülse dahi, kanunların tefsiri, yapılan tüzükler, alınan ek kararlarla yahut zaman içinde yapılan tadillerle, fiilen sonuç olarak uygulamalar, ana hatlarile o grubun menfaatlerine karşıt olabilir mi? Eğer bu kanunlar, söylediğimiz gibi ekonomik gücün sınırlayıcı etkisi altında yapılıyorsa, yahut daha önceki tarihi şart-

larda, yahut başka ülkelerde başka başka koşullar altında yaratılmış kanunlar ise, o takdirde farklı koşullarda bu kanunlar gene bazı grupların aleyhine, diğerlerinin lehine pekâlâ kullanılabilecektir. Eğer böyle ise biz adaletin bağımsızlığını, objektifliğini, bitaraflığını savunamıyacağız. Bunlarla nereye gelmek istiyorum? a) Ekonomik gücün verdiği yönde çıkarılabilen kanunlardan bir çoğu toplum düzeni ve menfaati ile çatışabilir. Çünkü toplum sadece büyük ekonomik güç sahiplerinden kurulmamıştır. b) Değişen ekonomik-tarihi şartlara göre kanunlar da değişmelidir. Öyleyse bazı kanunlar hukukî gözükseler de meşru oldukları iddia edilemez. Kısaca toplum yararına değiştirilmelidir. İşte bu nitelikteki yeni toplum çıkarlarile çatışan kanunların uygulandığı bir adalet mekanizması toplum düzenini sağlıyıcı değil, sarsıcı olabilir. Aslında İşçi Partisinin savunduğu o genel devletleştirme prensipleri ile, ekonomik gücün emrinde olabilen politik gücün, büyük ölçüde halkın politik gücü haline gelmesini sağlamak amacı güdülmektedir. Demek ki İşçi Partisinin genel devletleştirme görüşlerinin temelinde: aa) Politik sistemin daha demokratik hale getirilmesini yani kişileri diğerlerinden, daha doğrusu hakim denilen zümrelerden, sınıflardan bağımsız kılabilme prensibi vardır. bb) Bu yapılırken halk lehine halk tarafından emeğin verimliliğini arttırarak ekonomide büyümeyi ve yaratılan nimetlerin daha adil bölüşülmesini sağlama prensibi de vardır. Böylece politik ve ekonomik gücün sınıflar, şahıslar lehine etkilenmesi önlenmiş olacaktır.

Bu önlenemeyince ne oluyor? Büyük ölçüde ekonomik güce sahip olanlar, politik güce de büyük ölçüde sa-

hip olmakla, kararları genellikle kendi lehlerine aldırabilmekle ekonomik güçlerini daha da artırmış oluyorlar. Yani politik güç bu defa ekonomik gücü artırma aracı olabiliyor. Ekonomik güç arttıkça ona bağlı olarak politik güç de tekrar artacağından bazı sınıfların, grupların aleyhine, diğerlerinin nisbî olarak daha büyük mutluluk sağlaması, mümkün oluyor. Demek ki, yalnız ekonomik gücün politik güce etkisi değil, politik gücün de sonra ekonomik güce etkilemesiyle üstüste yığılırcasına (cumulative) bir oluşum söz konusu oluyor. Bunu engelleyici güçler çıkmazsa, çıkamazsa, bu «cumulation» devam eder; ve bazı gruplar daha zengin daha mutlu olabilir. Ve onlar ülkeyi ekonomik ve politik güçleriyle yönetir hale gelebilirler. Bazen bir ülkedeki bu oluşum dış ülkelerden de etkilenir. Dış ülkeler buna katılmakta büyük fayda görürler; ve kendi lehlerine bu ülkeyi sömürmeye başlarlar. Yahut içerdeki hakim gruplarla ortaklığa gider; ve hattâ içerde onlara karşı çıkacak olanlara karşı onların savunmasını dahi üzerlerine alabilirler. Mevcut düzen bu yolda dış ülkelerle ikili anlaşmalar da pekâlâ yapabilir.

Bütün bunlardan şuna geliyoruz: Bağımsızlık meselesi hür olarak bir karar alma meselesidir. Bu karar almada alternatifler bulunmalıdır; Ve bu alternatif yollardan birini seçme işlemi olmalıdır. Karar alacaklar bu alternatifleri değerlendirip onlardan prensiplerine, kendi çıkarlarına en uygun olanları seçebilmelidir. Eğer ülkedeki düzen (hattâ uluslararası etkilerin de dahil olduğunu kabul ettiğimiz düzen), bu kararları sınırlıyorsa, karar yollarını tıkıyorsa, fiilen alınamaz hale, yani çoğunluk tarafından alınamaz hale getirebiliyorsa (eğitim yoluyla,

basın yoluyla, adalet mekanizmasiyle, vesaireyle), o takdirde bağımsızlık söz konusu olamayacaktır. Demek ki, hem iç ve hem dış güçlerin etkisinden vatandaşların bu kararlarını kurtarabildiğimiz, onlardan hür kılabildiğimiz ölçüde bağımsız olunacaktır. Ama, diyeceksiniz ki mutlak bağımsızlık zaten olmaz. Bugün ne Rusya tam bağımsızdır, ne Amerika. Mesele nisbî olarak bir bağımsızlık sağlamaktır. Hiç değilse, temeldeki kararları alma bağımsızlığını fert olarak, sınıf olarak ülke olarak sağlayabilmek gereklidir. Bu bağımsızlık mevcut değilse ne olur? Demin bir örnek verdik: «Toprak reformu». Toprak reformu olmazsa ne olur? Toprak reformu olmazsa a) ülkede, meselâ Türkiye'de sermayeleşme için gerekli fonları yaratmak kolay olmıyacaktır, b) oy vermede köylü nüfusun, ister yarısı deyin, hattâ ister dörtte biri deyin, (ki o kısım bir yerde reylerin çoğunluğunu tayin edebilir) toprağa sahip kimselerin yönünden, sapan bir oy vermeye gidemeyecektir; yani demokrasi gerçek olarak işlemeyecektir.

Nüfus artarken, ekonomik büyüme yeterli derecede olamayınca, ümit nisbî olarak fakirleşen kitlelerin bilinçlenmesindedir. Nisbî olarak ezilmeyle meydana gelecek bu bilinçlenme dengesizliğin ta kendisidir. Eğer bir yerde bilinçlenme yoksa, orada açık bir biçimde dengesizlik de yoktur. Böyle bir durumda fakir kitleler mevcut üretim düzenindeki kaderlerine razı demektir. Razı ama, nasıl razı? Zorla razı değil. Zaten bu kitlelerin yönelişi, prensipleri de, istekleri de o yöndedir; başka bir şey istememektedirler. Ancak bilinçlenme ile kitleler başka şeyler istemeye başladığında, hakkını aramaya başladığında den-

gesizlik belirecektir. Yani ekonomik gücü elinde bulunduranların sağladığı mutluluktan kendisi de hakkı olan payı almak isteyince (ki insanların aslında en büyük problemi daha mutlu olmak, bu dünyadaki nimetlerden daha fazla yararlanabilmektir) dengesizlik de başlamıştır. Dengesizlik nereye varır? Madem ki şu anda bir Anayasa düzeni vardır o halde dengesizliği bu Anayasa düzeni içinde ifade etmeye çalışacağız:

Dengesizlik ezilen grupların, sınıfların oylarıyla, aksiyonlarıyla sürer gider. Nereye kadar? Çoğunluğu mutluluğuna karşıt olan düzeni değiştirinceye kadar. Kararlarla düzende ne değiştirilecektir? Örneğin toprak reformu yapılacaktır. Toprak reformu yapıldığında ne olacaktır? Daha önce o kütlelerin menfaatlerini sınırlayan, bağlayan ekonomik ve politik güç yeniden bölüşülmüş olacaktır. Ezilenler bunu yapamadığı sürece, yapmak istediği sürece dengesizlik vardır. Yaptığında ise dengeye yöneliş vardır. Belki başkalarının basında sık sık tekrarlanan huzur denen şey bizim huzur dediğimiz dengeden farklıdır. Biz huzur deyince böylesine kararların alınmasıyla toplumdaki dengeye yönelişi anlıyoruz. Bu dengeye yönelme olmadığı sürece başkalarının anladığı huzur şudur: İlkel tarım düzeni devam etsin, bilinçlenme olmasın, mücadele olmasın, bunları değiştirecek anlamda oy verme olmasın, güç bölüşümü olmasın. İşte bize karşı olanlar böyle bir huzur anlayışı savunurlar. Bizim anladığımız huzur, şu halde, toplumda dengeye yöneltici bir huzurdur; Çoğunluğun daha mutlu olmasile sağlanacak huzurdur!

Bize karşıt olanların örnek aldıkları ülkelerde huzur ya da denge, nasıl sağlanır? Biraz sonra ona kısaca değ-

neceğim. Sonra da bizim gibi ülkelerde sağlama olanağı var mıdır onu anlatacağım. Ve biraz sonra söyliyeceğim gibi, bağımsızlık mücadelesi aslında (bizim gibi düşünenlerin mücadelesi), uluslararası bir mücadeledir. Çünkü, söylediğimiz biçimde, toplumda dengeye getirici ekonomik gücün bölüşümü, dolayısıyle politik gücün bölüşümü ve bu güçlerin toplum aleyhine kullanma olanaklarının kapatılması için karar almaya çalışıldığında Türkiye'de karşımızda sadece iç güçler değil, dış güçleri de bulacağımız muhakkaktır. Benim kanaatım budur. Neden? Ona biraz sonra geleceğim. Türkiye'de daha fazla isteyenlerin, hakkını arayanların, daha mutlu olma çabasında olan sınıfların, grupların bir güç olarak ekonomik ve politik arenada örgütlenmeleri ve bu yolda güç kazanarak problemlerin çözümüne, politik karar almaya katılabilmeleri ile denge, huzur, sağlanabilir mi? Yani Türkiye'de bugünkünden fazla üretim ve daha adil bir bölüşüm sağlanabilir mi? Buna kimler engel olur? Buna, daha önce de belirttiğimiz gibi toprak reformuna kimler engel olduysa, olmak istediyse onlar engel olmak isteyecektir.

Ama İşçi Partisi sadece toprak reformu istemiyor. Dış güçlerden söz ettim. Dış güçlerde toprak reformu isteyebilir. Nitekim dış alacaklılarımızın kurduğu bir çeşit «düyun-u umumiye» olan konsorsium da toprak reformu istiyor. Özellikle toprak reformu üzerinde duruyor. Bunun nedenine de biraz sonra değineceğim. İşçi Partisi sadece toprak reformu istemiyor. Meselâ dış ticaretin, bankaların büyük sanayiin devletleştirilmesini de istiyor, herşeyden önce! Dış alacaklılar yahut kapitalist ülkeler de bunları ister mi? İstemez. Fakat toprak reformu istiyor-

mu? Evet bir çeşit toprak reformu istiyor. O halde çatışma nerede? Türk bağımsızlık problemini uluslararası olarak ele almıştım. Şimdi tekrar o noktaya dönüyorum. Dış alemden bağımsızlık problemini iki kısımda açıklayabiliriz a) Dış ülkelerin pazarı olup olmamak, b) Özellikle dış sermaye akımı ile madenleri (petrol dahil) kapitalist alemin kontrolüne verip vermemek. Şimdi sırasıyla bunları ele alacağım. Böylece kapitalistlerin neden bir çeşit toprak reformu istediklerini de anlamış olacağız.

Türkiye bugün tarım ülkesi olduğu halde, (milli gelirin yarısına yakını tarımdan elde edildiği halde) kendisini besleyemiyen bir ülkedir. Mevcut şartlar da sanayileşme olanakları çok kısırdır Belki bazı fabrikalar yapılıyor. Köprüler barajlar kuruluyor. Fakat Türkiye'mizin Dünya içindeki yeri, nisbî yeri, daha iyiye gitmiyor. Daha doğrusu dünya içinde varlığını savunabileceği ekonomik ve politik gücünü diğer ülkelere oranla arttıramıyor. Türkiyemiz tarım ülkesi olduğu halde kendini besliyemiyor; ve sanayileşmesi için lüzumlu olan «fazlayı» tarımda yaratamıyor. Ve sanayileşme olamıyor.

Bazı temel yatırımlar olmakla beraber sanayileşme adı altında özellikle dış ortaklıklarla, hattâ bir kısmı dış ortaklık dahi olmadan, «montaj» bazen «ithal ikamesi» denilen! biçimde, (ekonomide daha büyük verimlilik, üretim potansiyeli sağlayacak temel yatırımlardan çok) yoğaltım (istihlâk) malları sanayii kuruluyor. Mevcut kaynaklar, büyük ölçüde dışa bağlı sanayiin kurulmasına yöneliyor. Oysaki Türkiye'de büyük ölçüde sanayileşme ve özellikle temel sanayii kurup ileride ona dayanarak daha büyük verimlilik sağlayacak bir sanayileşme gereklidir.

Ve böyle yapıldığında ileride Türkiye'nin ihracatı artabilir. Oysaki bu yoldan gitmekten çok, yoğaltım mallarını üreten kesimin şiştiğini, büyüdüğünü görüyoruz. Bu kesim büyük ölçüde dış sanayi ile bağlıdır; dış sanayiin bir pazarıdır. Vitrinlere bakınız aslında büyük kütleleri verimli kılacak, ekonominin bütünüyle kalkınmasını sağlayacak sanayi ürünlerini göremezsiniz. Halen mevcut kaynakların büyükçe bir kısmının Beyoğlunda esas örneklerini, Anadolu'daki kasabalarda da küçük örneklerini gördüğünüz yoğaltım mallarına özellikle lüks malların üretimine yöneldiğini görüyoruz. Bununla ne sağlanmaktadır? Eğer yabancıların da istediği gibi bir toprak reformu ile tarım kesiminde yaşayanların geliri artarsa, bu artan gelirin daha büyük kısmı sanayi mamullerine bu arada özellikle lüks istihlâk malları talebine gidecektir. (Yabancıların istediği toprak reformu T.İ.P. in ileri sürdüğünden birçok bakımlardan ayrılır). Bu bir İktisat kanunudur. Demek ki tarım alanında reform ile köylü geliri artınca artan talep daha çok doğrudan ithal mallarına ve dolaylı ithal yani montaj sanayi mallarına gidecektir. Yani Türkiye diğer devletleştirmeler olmadan, süratle temel sanayii kurmadan kaldığı sürece kapitalist âlemin bir pazarı olarak kalacaktır. İşte dış âlemden bağımsızlık probleminin bir yanı olarak piyasa sağlama konusunu bu noktaya getiriyoruz.

Aslında kapitalist ülkelerin piyasa sistemi içinde kâra göre üretim yapıp, kâra göre mevcut ülke içindeki istihdamı sağlıyan, işsizliği önleyen bir sistemdir. Kâr olduğu zaman üretim artar. Kâr olduğu zaman yatırım artar. Kâr olduğu zaman bu yoldan gelir artar ve bu arada

gelir artışına parelel olarak işsizlik azalır. Kâr olmazsa üretim kısılır. Büyük sermaye malları ile kurulmuş mevcut kapasitenin bir kısmı aylak kalır. Daha önce çalışan işçiler işsiz kalır. Bazan bu işsizlerin bir ülkede sayısı milyonları bulabilir. O zaman o gibi ülkelerde büyük işsizliklerin yarattığı sosyal politik problemler, onlar için bir numaralı problem haline gelir.

Oralarda bir takım rejim değişiklikleri, iktidar değişiklikleri diğer radikal hareketler bu gibi büyük işsizlikler sonunda meydana gelmektedir. Şimdi kapitalist ülkelerin bu istihdam hacmini devam ettirmek için ne yapmaları lâzım? Kârı yüksek tutması lâzım. Yani büyükçe kâr sağlar halde olması lâzım. Aksi takdirde ona bağlı olan mekanizma yavaşlayacak ve meydana getirdiği problemlerle, özellikle işsizlikle, kendi içinde dengesizliği, huzursuzluğu arttıracaktır. Kâr neye bağlıdır? Kâr esas iki etkene bağlıdır. Birincisi devamlı olarak maliyeti düşürücü bir tarzda (çünkü uluslararası rekabet de var) yeni teknik bilgileri teknolojik bilgi olarak üretime uygulamaktır. Yeni teknik bilgiyi üretime uygulamak için şüphesiz daha önce birikmiş bir sermaye stokunun bulunması lâzımdır. Yeni teknik bilgiyi uygulamakla büyük üretim olacaktır ve bu yoldan maliyet düşecektir. Ama bu ancak ikinci şartın varlığı ile yapılabilir. O şart da yeni teknikle elde edilen bol miktarda malların satılabilmesini sağlayacak kadar geniş bir piyasanın bulunmasıdır. Eğer o piyasa bulunmazsa, o teknik uygulanamıyacak; o teknik uygulanamayınca maliyet düşürücü olmayacak. Geniş piyasayı bulamamak ve yeni tekniği uygulayamamaktan dolayı maliyet düşemezse, kâr da artamıyacaktır. Kâr art-

tırılamayınca kapitalist âlem içinde büyük ölçüde işsizlik ve dengesizlik görülecek, esas problemler çatlak verecektir.

O halde, mesele nereye geliyor? Bir yandan bu teknik bilgiyi geliştirmek ve burada en büyük yatırımları yapmak, ki belli başlı büyük ülkelerin yatırımlarının yüzde ellisine yakını eğitime, özellikle emeğin verimliliğini artırıcı araştırma alanına gidiyor. Bu yoldan yeni teknik bilgiler, yeni sermaye kuruluşlarıyla emeğin verimliliğini arttırmada kullanılıyor. Demek ki, önce teknikde ilerleme esaslı bir etken oluyor! Sonra bunu uygulayıp üretimi arttırabilmek için piyasa genişlemesinin sağlanması gerekiyor. Bunları sağlayamazsa, ne oluyor? Kâr imkânı azaldığından mevcut mekanizma yahut sistem başlıyor, «çabalama kaptan ben gidemem» demeye. O halde: çare? Demin de söylediğim gibi yatırımların önemli bir kısmını araştırmaya, teknik bilgiyi geliştirmeye ayırmağa çalışmaktır ki büyük ülkeler bunu yapıyor, küçükler yapamıyor. Bu yoldan küçüklerin geleceği açıkça karanlık gözükmektedir). Piyasa genişliği, içerde de dışarda da sağlanacaktır. İç piyasanın genişliğini sağlamak için rakipleri elimine etmek gerek. Böylece firmalar büyüyecek, devleşecek; ya tekel olacak, ya da oligopol diye az sayıda firma kalacaktır. İç piyasa kâfi değil, dış piyasa da lâzım. O zaman da bildiğiniz eski sömürgecilik, yeni sömürgecilik, (ne derseniz deyin), yolları aranacak. Sömürgecilik bazen rızayla, doğrudan doğruya ekonomik menfaatler sağlıyormuş gibi gözükecek; bazan da zorla topuyla tüfeğiyle gelecek. Deniliyor ki, bugün emperyalizm daha çok topsuz tüfeksiz geliyor. Hayır! Dünyamız üzerinde bugün ateş

yanan yerlerdeki ateşin esas sebebi nereye bağlanabilir? Şuna: Kapitalist sistemin devamlılığını sağlıyacak olan piyasa genişliğini devam ettirmeye ve kapitalist alemin muhtaç olduğu dış ham maddeleri kontrol etmeye. İşte gelişmemiş ülkelerle gelişmişler arasındaki ilişkiler ve dolayısıyle bağımsızlık problemi burada açıklık kazanır. Yani gelişmişler yukarki iki zorunlukla az gelişmişlerin kararlarını engelleyebilirler.

En büyük kapitalist ülke Amerika'nın dış alemle olan ekonomik ilişkileri Amerika'nın bir yıllık millî gelirinin yüzde onunu geçmez, denilecektir. Bir defa o yüzde on miktar olarak vazgeçilemeyecek bir büyüklüktür. Ondan vazgeçmek aslında kapitalist bir ülke için büyük kütlelerin işsizliği demektir. Ama işin kalitatif yönüne, mahiyetine baktığımız zaman daha başka ve daha önemli bir noktaya geliyoruz. Bu, gerekli ilkel maddeler dışardan sağlanamaz olunca, Amerikan ekonomisinin duracağı ve savunma sisteminin çökeceği iddiasıdır. Konuyu önce klâsik bir örnekle açıklayalım. Diyelim ki kumaş üretmek üzere tekstil fabrikalarına yün ipliği lâzım. Yün olmazsa kumaş da üretilemez. Üretim olmayınca o alanda çalışanlar gelir sağlayamaz vesaire.

Meseleyi nereye getiriyorum? Gelişmemiş ülkelerin büyük derdine getirmek istiyorum. Kapitalist ülkelerin büyük çarkının dönebilmesi için büyük ölçüde ilkel maddeye ihtiyacı var. Örneğin Amerika'nın o büyük sanayiinin, o büyük üretim kapasitesinin sürdürülebilmesi için lüzumlu olan ilkel maddelerin (ham maddelerin) üçte birine yakın kısmı dışardan geliyor. Bir yıllık millî gelir içinde bu üçte birin önemi küçük görünebilir. Ama bu üç-

te bir olmadı mı, bütün mekanizma duracaktır. Sadece üretim durmuyor. Savunma mekanizması da duruyor. Amerikan Savunma stratejisi için gereken maddeler de büyük ölçüde dışardan elde ediliyor. Amerika'nın dış alemle olan ekonomik ilişkilerinin değeri millî gelirinin yüzde onunu geçmez, o olmasa da olur diyenlere sorun: vazgeçebilir mi bu yüzde ondan? İlk bakışta miktar olarak sanki vazgeçilebilirmiş gibi geliyor; işin mahiyetine endüstrilerin birbirine bağlılığına baktığımız zaman, bundan katiyen vazgeçilemiyeceğini görüyoruz. Endüstrilerin muhtaç olduğu ham maddelerin üçte biri dışardan geliyor.

O dışardan gelen üçte birin de üçte ikisi gelişmemiş ülkelerden geliyorsa, gelişmemişler pirincin taşını nasıl ayıklayabilirler? Yabancı sermaye yatırımı genellikle, bu söylediğimiz maddelerin, geri kalmış ülkelerde üretimine ve ihracına gelmek ister. Hemen bütün gelişmemiş ülkeler de böyledir. Madenler ve bu arada petrol. Dış sermaye büyük ölçüde gelirse oraya gelir ve kurulan mekanizma onların ihracını sağlamaya çalışır. Önce gelir yerleşir. Memleket içi ihtiyaç vs. diye. Fakat esas amaç kapitalist sistemi yürütmektir. Kapitalist sistemin «çabalama kaptan, ben gidemem», dememesini sağlamaktır. Çünkü oradaki denge buna bağlıdır.

İster askerî deyin, ister politik deyin, ister ekonomik deyin, isterseniz hepsini birden deyin neticede mesele geliyor, o büyük dediğimiz devlerin çarkının devamlı yürüyebilmesi için sözünü ettiğimiz ilkel maddelerin üretimini kontrole ve ülkelerdeki piyasaları kapitalist ülkelerin kendi piyasaları içine almaya sağlamaya dayanıyor. Onun için gelişmiş ülkeler hammaddelerde dışa bağlılığı azalt-

mak amacıyla teknik yatırımlarda, araştırmalarda bir ölçüde de bu hammaddelerin ikamelerine gitmeye çalışırlar. Sun'îlerini yapmaya, «ersatz» ını bulmaya giderler (bu yoldan da bir yerde, başarı sağladıkları ölçüde, hammaddeler üretip ihraceden gelişmiş ülkelerin sattığı malların fiyatlarındaki artış, aldıklarından daha az arttığı için mübadele gelişmemişler aleyhine oluyor).

Geniş piyasa sağlanması, hammaddelerin kontrolü emperyalizm dediğimiz, sömürgecilik dediğimiz olayı yaratıyor. Bu kapitalist mekanizmanın işliyebilmesi, o büyük üretimin yapılabilmesi, Amerika için böyle olduğu gibi, diğer kapitalist ülkeler için de böyledir. İngiltere için haydi haydi böyledir. Fransa için de böyledir. Mantık bizi nereye ulaştırır: öyle ise, gelişmiş kapitalist ülkeler gelişmemişlerin ekonomisini ve politikasını kontrol etmelidirler. Bu ülkelere müdahale etmelidirler. O halde gelişmemişlerin kendi ekonomik kaynaklarını kendi mutluluklarına lehine kullanabilmeleri için işte bu dış bağları, müdahaleleri kesmesi lâzım. Gelişmemiş ülkeler bu bağları kesebildiği ölçüdedir ki kendi kaynaklarına kumanda edecek, kendi mutluluğuna yönelen kararlarla onları kullanabilecektir. Ama eğer daha önce söylediklerimi kabul ederseniz yani kapitalist ülkelerin dengeli gidebilmesini sağlamak için, üretimi devam ettirmek, hattâ arttırmak zorunluğunu ve bunun dışa bağlı olduğunu kabul edersiniz. Gelişmemişler buna karşı karar almaya kalktığında yani, değil sade toprak reformu yapmak, dış ticareti bankaları, sigorta şirketlerini büyük sanayii, madenleri devletleştirmek biçimindeki kararlar almaya kalktığında

halk, sadece içerde çıkarı bozulanlarla değil dış kapitalist âlemle de karşı karşıya gelir.

Bu devletleştirmeleri yapacak bir Türkiye istihlâk sanayi yerine temel sermaye malları sanayiini kurmaya gidecektir. Bugün dışa bağlı lüks montaj sanayiinin büyük kısmını durduracaktır. Oysaki mevcut lüks montaj sanayii dış sermayeye ortaklıklarla bağlıdır. Bazı montaj sanayiinde yabancı sermaye yok gibi görünebilir. Olmayabilir. Onları yerli ithalâtçı kurmuş olabilir. Ama o montajdaki doğrudan dışardan ithal edilen kısım kimin malıdır? Nerden ithal edilmektedir? Bütün montajcıların piyasadan alıyoruz dedikleri, örneğin lâstik yapıyoruz, bunun yüzde altmışını yahut yüzde kırkını dışardan getiriyoruz, üst tarafını içpiyasadan alıyoruz dedikleri malların içinde acaba ne kadar ithal payı var? Bunları biliyor musunuz?

Bugün, bu Türkiye'deki ithal ikamesi meselelerinde söz konusu edilmektedir. Onları da hesaba kattığımızda o zaman bir lâstiğin acaba ne kadarı gerçekte Türkiye'de yapılmış olmakta ya da ithal ikâmesi olmakta, yahut döviz tasarrufu sağlanmaktadır? Ayrıca bunun yapılmasıyla, dışa karşı korunması gerekçesile fiatın da ne kadar yüksek olduğunu biliyor musunuz? O halde halen sanayileşme diye muayyen zümreler yararına oyun mu oynuyoruz, yoksa ekonomiyi mi kalkındırıyoruz? Eğer montajda büyük kısım dışardan geliyorsa, kimin malı satılıyor Türkiyede? Dış alemin piyasası olmuyor mu Türkiye? O zaman nasıl karar alacaksınız? Mücadele bakınız ne kadar güçlü kuvvetlere karşıdır. Bunu peşinen bilelim. Meseleyi buraya getirdiğimiz zaman Türkiye'nin iç problem-

lerini de dış problemlerini de iyi teşhis eder ve bilinçle çözebiliriz. Bilinçle alınan çoğunluk kararlarile bağımsızlık kapısı açılır. Bizim gibi gelişmemiş ülkeler bu şartlar altında bağımsız olamazlar. Fransa da tam bağımsız değil, ama Fransa Türkiye değil. Fransa başka tarihi koşullar altında gelişmiş ve Türkiye'den çok daha bağımsız olabilmiştir. Biz daha bağımsız nasıl olabiliriz? Şöylece: hani toprak reformu ile ağaların ekonomik gücünü ve ona bağlı olarak politik gücünü keserek o nüfusun, (tarıma bağlı nüfusun), politik karar almada bağımsızlığını sağlıyabiliriz, diyorduk. Onun gibi, bu dış ilişkilerdeki, bu sermaye ilişkilerindeki, bu kapitalist ülkelerin yaşantısını sağlayan ilişkilerdeki kanalları tıkayabildiğimiz ölçüde bağımsız olabilir. Önce bağımsız olalım, ondan sonra keselim. Yok öyle hikâye. Bağımsızlığın kendisi, karar alma serbestisidir demiştim. Bu ise o kanalların tıkanmasına bağlıdır. Bu temel devletleştirmeleri yapmadığınız, yapamadığınız ölçüde; daha doğrusu bunu yapacak şekilde ve yürütecek şekilde halkın önemli bir kısmının bilince varmadığı sürece bu kararlar alınamıyacaktır. Alınmak istendiğinde iç ve dış karşı güçler susturulamıyacaktır. Hiç basit değildir bu. Kolayca sandığa gidip oy atmak meselesi değildir. Attığınız oy şartlanmış olur, kısıtlanmış olur. Halkın büyük kısmı bu meselenin dışında tutularak sandık başına getirilir. O zaman da mücadele yetersizdir.

Bakın efendim, Türkiye'deki eğitim müesseselerinin de kapitalist âlemle ilişkisi var mı, yok mu? Çok çabuk görürsünüz. Basında var mı, yok mu? Yine görürsünüz. Yabancı sermayeyi teşvik kanununa bakın dış sermaye hakimiyeti, var mı yok mu görürsünüz. Hazırlanan ma-

den kanununa bakın, görürsünüz. Ereğli Demir-Çelik kanununa bakın, görürsünüz. Baktıkça ve anladıkça da görürsünüz. Nasıl ki ağanın karşısında ağanın ekonomik gücünü azaltmakla, başkalarını o ekonomik güçten bağımsız kıldıkça, oy verirken politik bağımsızlığını sağlamak istiyoruz, Türkiye'yi dış ekonomik etkilerden böylesine hür kılıcı hareketler olmadan bağımsız kılmaya imkân yoktur. Yani bu kanalları kesmeden, bu kanalların hiç değilse Türkiye'de yaşıyanların da mutluluğunu büyük ölçüde, sağlayacak şekilde düzenlemeden bağımsız Türkiye olamıyacaktır. Bu, yalnız Türkiye için böyle değil, bütün gelişmemiş ülkeler için de böyledir. Ateş olan yerlere bakınız, bunu göreceksiniz. Türkiye nasıl bağımsız bir ülke olacaktır? İşte İşçi Partisinin programı. Onu uygulamakla. En basit deyimiyle. Partinin savunduğu devletleştirmeleri yapmakla, yapabilmekle, yürütebilmekle ve onu bütünleyici tedbirleri almakla, alabilmekle. Bu güce gelmekle. Bu hususta oyları verdirmekle. Mücadele bu mücadele. Mücadele içerdeki ve dışardaki büyük ekonomik güçlere karşı. Bunu bilelim. Meseleyi bu anahtarla çözmeye çalışalım. O zaman hem ufkumuz genişler, ve hem de teşhisi koymakla rahatlarız.

Benim söyliyeceklerim kısaca bunlardır, teşekkür ederim.

S O R U L A R :

1 — Bağımsızlık ne demektir?
2 — Ekonomik güç ile politik güç arasında nasıl ilişki vardır?
3 — Politik güç de ekonomik gücü etkiler mi?
4 — Eğitim bağımsızlığı ne demektir?
5 — Basının bağımsızlığı ne demektir?
6 — Adaletin bağımsızlığı ne demektir?
7 — Grupların, sınıfların, ulusların bağımsızlığı ne demektir, uzlaşma olabilir mi?
8 — Kâr mekanizmasına dayanan ileri kapitalist ülkelerde sistemin devamlılığı neye bağlıdır?
9 — Gelişmemiş ülkelerin uluslararası piyasa sisteminde yeri neresidir?
10 — Gelişmemiş ülke nasıl bağımsız olabilir?